

İNCELİĞİN ŞAİRİ: ZİYA OSMAN SABA

Hüseyin KAYA

Bazı şairler vardır hayata karşı duruşları şiirdir yazdıklarından önce. Hayatlarından damıtarak yazarlar yazdıkları her mısrayı, söyledikleri her kelimenin mutlaka ödenmiş bir bedeli vardır kendi dünyalarında. Yalandan, riyadan, gösterişten uzaktır hem hayatları hem yazdıkları... Çoğu sanatkârda var olan “ben”lik duygusunun izlerine de pek rastlanmaz bu tür şairlerin yazdıklarında. Birilerini parlatarak ya da birileri tarafından parlatılarak kazanmazlar “şair” vasfını. Esasen “şair” olmaktan ziyade “insan” olma derdindedirler lakin yine de adları “şair”e çıkmıştır bir kez...

Küçücük dünyalarından ölümsüz mısralar devşirir bu tür şairler. Büyük felsefi acılar, toplumsal çalkantılar, savaşlar, siyasi değişimler sarsmaz onların şiirlerini. Ezeli ve ebedi küçük hüznlerin, mutlulukların, hasretlerin titrettiği kalplerinden sade ve mütevazı dizeler düşerler kâğıtlara. Doğan güneş, açan çiçek, sararan yaprak, ansızın gelen yağmur, güvercinler, serçeler, ağaçlar, evler, odalar, kapılar, pencereler bitmek tükenmek bilmeyen bir ilham kaynağıdır onlar için. Ne dostları, ne ailesi, ne kâinat ne de kelimeler şikâyetçidir bu şairleden.

Ziya Osman Saba, Cumhuriyet sonrası edebiyatımızın samimi ve mütevazı birkaç şairinden biridir. Felsefi düşüncelerden, ideolojilerden, kutuplaşmalardan uzak adeta bir derviş edası ile küçücük dünyasının telaşında, hüznünde, sevincinde bir şair:

*Ben de taşıdım akşam bir eve bir ekmeği
Yaşadım bir kenarda habersiz hintten çinden
Ömrümün bilmiyorum her an neresindeyim
Fakat sesler geliyor gelecekler içinden.*

Ziya Osman için şiir hayatın içindedir ancak hayatın gayesi değildir. Şair şiiri putlaştırmaz, her şeyin üstüne ötesine taşımaz. Onun için şiir “katlanılmaz” olarak nitelediği hayat karşısında bir sığınak hatta kurtarıcıdır.

*Yaşamak bundan sonra katlanılmaz eziyet
Bir şey istemiyorum artık ne zevk ne para
Kaybolmuş baharıma beni götür hatıra
Hafızam avut beni beni kurtar ey şiir*

Dünyanın karmaşası, kaderin ve ömrün bilinmezliği bazen şairi karamsarlığa düşürür. Böyle zamanlarda şairin her insan gibi gamdan dertten azade olduğu çocukluk yıllarına özlem duyması ve dizelerini çocukluk özlemiyle yoğurması manidardır:

*O kadar istedi ki bir şeyi bugün içim
Dedim, kendi kendime bari çocuk olaydım
Bana bir camdan yine seyrettirseydi dadım
Yağmurun yağdığını bahçede sicim sicim.*

Çocukluk; her büyük şair, düşünür için olduğu gibi Ziya Osman için de uzak bir “memleket”tir. Şair olmak, o memlekettten çıkmamak, çıkılmışsa bile hep o diyarı hatırlamaktır biraz da:

*Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret,
Sonsuz keder çocukluğum.*

İnsan ömrünün cennetten dünyaya uzanan bölümüdür belki de çocukluk. Bu yüzden kalbine tutunarak yaşayan her yolcu o günleri ömür boyu arar, özler...

*Nasıl anmazsın o çocukluk günlerini!
Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu.
Annem vardı, babam vardı.
Bahçemizde, ılık, uzayan günlerdi yaz,
Bir beyaz âlemde kış.
Başkaydı güneşi, böyle değildi ayı.
Artık istemiyorum yaşamayı!
Bir gün ver bana Tanrım,
Ta çocukluğumdan kalmış..*

Şiirden ziyade aslında hayat karşısında ya bir içleniş ya bir dua izi taşır Ziya Osman'ın şiirleri. Cumhuriyet dönemi şairleri içerisinde içten ve derinden “Rabbim” diyen nadir şairlerdendir o. Ziya Osman şiirlerinden eleme, içlenişe, acıya, siteme yolu düşmeyenler şükürün, hayretin, tefekkürün aydınlığı ile ışıldar:

*İlk defa bakıyorum, Rabbim, her şeye.
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim.*

...

*Anlıyorum, şu kuş neden yuva yapıyor.
Anlıyorum, Allahım kalbim niye çarpıyor.*

Müminane şiir nedir, nasıl olmalıdır? Ziya Osman'ın bazı şiirleri aslında edebiyatımızda pek de tartışılmamış bu soruların cevaplarını kısmen içerir niteliktedir. Şairin bir mümin edası ile gündelik hayatın içinden Allah'a seslenmesi, Allah'la konuşması esasında onun ilham kaynaklarını ve şiir dünyasını ele vermesi bakımından önemli ipuçları verir:

*Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum.
Her akşamdan vücudum bu akşam daha yorgun.
Öyle istiyorum ki bu akşam biraz sükûn,
Bir cami eşğine yatıversem diyorum*

Şairi, iç dünyasındaki sıkıntılar kadar dış dünyadaki sıkıntılar ve bu sıkıntıların düşürdüğü yalnızlık hissi de yöneltir Allah'ı anmaya.

*-Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum.*

Ziya Osman'ın şiiri akmaktan yorulmuş bir ırmağın neticede vardığı sükûnun şiiridir. Hızla devinen hayat içerisinde her şeyin anlamsızlaştığı yahut bittiği, geride kaldığı anların içinden veya o halleri kuşanarak şiirin peşinde yürür şair:

*Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz
Artık ne kin ne haset ne de yaşamak hırsı
Belki bir sabah vakti belki gece yarısı
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz..*

Hayat, yalnızlık, çocukluk, küçük mutluluklar hüznün kadar ölüm düşüncesi de yer alır Ziya Osman'ın şiirlerinde. Ölümden korkmaz şair zira ahiret onun için bir buluşma yurdu.

*Başım bir defa olsun dönmeyecek geriye
Bir el gözlerimdeki perdeyi sıyrarak
Onları bulacağım!.. Ve annem şaşırarak:
“Görmeyeli ne kadar büyümüş oğlum” diye.*

Ne Necip Fazıl kadar gür sesli ve aşkın ne Nazım Hikmet kadar dünyevî ve ideolojik ne Yahya Kemal kadar biçime hapsolmuş ne Tanpınar kadar hisleri boşlukta bir şair Ziya Osman...

Kendine has duruşu ve dünyaya bakışı ile kemale ermiş bir kalbin, “ince şeyler”in şairi. Ağaçların, mevsimlerin, günlerin, sabahların, akşamların, yazın, güzün, çocuk gülüşlerinin, ekmeğin dostlukların, yalnızlıkların, küçük sevinçlerin, hüznünlerin şairi o. Evliliği, nişanlılığı, evi, evleri dahi dizelerine misafir edecek kadar samimi.

Her şairi şair yapan bir damar, vasfı yön vardır çoğunlukla. Kimi şairi sanatı kimini ideolojisi, dünya görüşü, ölümsüzleştirir. Ziya Osman'ı şair yapan şey esasında ne şiire getirdiği yenilik, ne şiirinde kullandığı biçimler ne de ideolojik tavrıdır.

Ziya Osman'ı şair kılan en belirgin vasfı, “insani” duyarlılığı ve bu duyarlılığı sakın bir “kul” edası ile samimiyetle kelimelere aktarması galiba.

Bazı şairler yalnızca “iyi şair” olarak anılır, kimliğinden kişiliğinden fazlaca bahsedilmez. Bazı şairlere de yalnızca “iyi insan” denir ve onun şiirinden bahsedilmez. Ziya Osman hem iyi bir şair hem iyi bir insan olarak anılmayı hak eden bir isim.

Ziya Osman'ın yalnızca yazıp çizdikleri değil, kitapların dergilerin sayfalarında sararan cansız sureti, fotoğrafları dahi bu hakikati fısıldar kendisine “ince”likle bakanlara.